

Отримано: 15 лютого 2024 р.

Прорецензовано: 26 лютого 2014 р.

Прийнято до друку: 11 березня 2014 р.

e-mail: annetta000@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7292-1605>

DOI: 10.25264/2519-2558-2024-21(89)-186-189

Жукова А. Р. Інтерактивні технології формування комунікативної культури майбутніх фахівців у процесі вивчення англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 21(89). С. 186–189.

УДК: 378.011.33

Жукова Анна Робертівна,*працівник ЗСУ, викладачка кафедри іноземних мов та військового перекладу,
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного*

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто проблему використання інтерактивних технологій для формування комунікативної культури майбутніх фахівців у процесі вивчення англійської мови. Актуальність заявленої у статті проблеми зумовлена переосмисленням змісту професійної підготовки, його побудови на гуманістичній основі та суб'єкт-суб'єктних відносинах та актуалізацією необхідності формування комунікативної культури майбутніх фахівців засобами інтерактивних технологій у ході вивчення іноземної мови. Метою дослідження визначено вивчення особливостей використання інтерактивних технологій для формування комунікативної культури майбутніх фахівців під час вивчення англійської мови. Об'єктом цього дослідження є процес вивчення англійської мови у закладах вищої освіти, предметом дослідження виступає використання інтерактивних технологій для формування комунікативної культури здобувачів освіти. Особливу увагу у дослідженні приділено аналізу понять «інтерактивні технології» та «комунікативна культура». Основу методологічного підходу у презентованому дослідженні складає якісне поєднання теоретичних методів дослідження, зокрема аналіз, синтез, узагальнення, інтерпретація та абстрагування були використані для визначення теоретичних підходів до пояснення понять «інтерактивні технології» та «комунікативна культура» й розкриття змісту цих понять, а проблемно-порівняльний, порівняльно-історичний та структурний методи застосовано для аналізу специфіки процесу формування комунікативної культури засобами інтерактивних технологій під час вивчення англійської мови майбутніми фахівцями. Основними результатами, які були одержані в межах цього наукового дослідження, слід вважати обґрунтування ефективності використання інтерактивних технологій для формування комунікативної культури майбутніх фахівців у процесі вивчення англійської мови. Результати цього наукового дослідження, а також сформульовані на їхній основі висновки, становлять практичну цінність для викладачів іноземної мови у закладах вищої освіти, вчителів, методистів, а також інших педагогічних працівників, які займаються вивченням проблеми формування комунікативної культури у майбутніх фахівців на заняттях з англійської мови.

Ключові слова: інтерактивні технології, комунікативна культура, іншомовне спілкування, вивчення іноземної мови, здобувачі освіти.

Anna Zhukova,*Employee of the Armed Forces of Ukraine, lecturer at the Department of Foreign Languages and Military Translation
of the Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy*

INTERACTIVE TECHNOLOGIES FOR THE FORMATION OF COMMUNICATIVE CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH

The article deals with the problem of using interactive technologies to form the communicative culture of future specialists in the process of learning English. The relevance of the problem stated in the article is due to the rethinking of the content of professional training, its construction on a humanistic basis and subject-subject relations and the actualization of the need to form the communicative culture of future specialists by means of interactive technologies in the course of learning a foreign language. The purpose of the study is to investigate the peculiarities of using interactive technologies to form the communicative culture of future specialists in learning English. The object of this study is the process of learning English in higher education institutions, the subject of the study is the use of interactive technologies to form the communicative culture of students. The study pays special attention to the analysis of the concepts of "interactive technologies" and "communicative culture". The basis of the methodological approach in the presented study is a qualitative combination of theoretical research methods, in particular, analysis, synthesis, generalization, interpretation and abstraction were used to determine theoretical approaches to explaining the concepts of "interactive technologies" and "communicative culture" and to reveal the content of these concepts, and problem-comparative, comparative-historical and structural methods were used to analyze the specifics of the process of forming communicative culture through interactive technologies in the study of the English language. The results of this research, as well as the conclusions drawn on their basis, are of practical value for foreign language teachers in higher education institutions, teachers, methodologists, and other pedagogical staff involved in the study of the problem of forming communicative culture in future specialists in English classes.

Keywords: interactive technologies, communicative culture, foreign language communication, foreign language learning, students.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

У сучасному світі спостерігається становлення нових соціокультурних відносин, трансформація духовних ідеалів та цінностей, які обумовлюють формування нової освітньої парадигми, що характеризується інтенсивним розвитком теоретико-методологічних підходів до процесу професійної підготовки майбутніх фахівців як технічної, так і гуманітарної сфер, використанням інноваційних технологій, скерованих на формування загальнокультурної компетентності фахівців, а також їхньої комунікативної культури, що забезпечує гуманізацію взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Нова освітня парадигма основною метою освіти XXI століття визначає формування фахівців з гуманістичним світосприйняттям, які можуть активно реалізовувати свій особистісний потенціал на засадах інтеракції, взаєморозуміння та співпраці. У зв'язку з цим іноземна мова є потужним розвивальним ресурсом формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців та їхньої комунікативної культури.

Актуальність теми. Інноваційні тенденції у системі вищої освіти вимагають підготовки фахівців нового типу, які спроможні працювати у мінливих умовах й адекватно реагувати на постійно зростаючі вимоги суспільства. Реалізація зазначених вимог зумовлює пошук таких технологій навчання, які б не лише відповідали світовому стандарту освіти, але й забезпечували б підготовку майбутніх спеціалістів на високому професійному рівні. З огляду на це, актуалізується проблема переосмислення змісту професійної підготовки, його побудови на гуманістичній основі та суб'єкт-суб'єктних відносинах, його реалізації за допомогою інтерактивних технологій навчання. Окрім того, стає актуальною проблема формування комунікативної культури майбутніх фахівців засобами інтерактивних технологій у ході вивчення іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Теоретичні та методичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземної мови досліджували О. Аршавська, М. Вашуленко, І. Зимня, В. Півторацька, Л. Савенкова та ін. Теорію та практику інтерактивного навчання та впровадження інтерактивних технологій розглядали у своїх наукових працях Г. Волошина, О. Комар, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, Т. Сердюк, П. Шевчук та ін.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Метою цієї статті є розгляд особливостей використання інтерактивних технологій для формування комунікативної культури майбутніх фахівців під час вивчення англійської мови. Досягнення зазначеної мети дослідження передбачає розв'язання наступних завдань: 1) дослідити дефініції та сутність ключових понять: «інтерактивні технології» та «комунікативна культура»; 2) охарактеризувати специфіку застосування інтерактивних технологій у процесі вивчення англійської мови; 3) проаналізувати можливості інтерактивних технологій для формування комунікативної культури майбутніх фахівців у ході вивчення англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Насамперед вважаємо за доцільне розглянути сутність та зміст головних понять цього дослідження, зокрема понять «інтерактивні технології» та «комунікативна культура».

Поняття «інтерактивний» походить від латинського «inter» – між та «activ» – активний. У перекладі з англійської мови лексеми «інтерактивність» та «інтерактив» означають «inter» – взаємний, а «act» – діяти, тобто здатність взаємодіяти (Галацин, 2021: 78). О.І. Пометун та Л.В. Пироженко витлумачують сутність інтеракції як взаємодію, що зумовлена індивідуальними особливостями її суб'єктів, домінуючими стратегіями поведінки, соціальною ситуацією, цілями учасників взаємодії та можливими суперечностями, які виникають під час спільної діяльності й спілкування (Пометун, 2006: 36).

Н. О. Арістова вважає, що інтеракція є суб'єкт-суб'єктною взаємодією, у процесі якої її учасники не лише сприймають та оцінюють один одного, але й певним чином відчують активний вплив на собі (Арістова, 2017: 19).

К. О. Галацин та А. М. Фещук визначають інтерактивні технології як навчальні технології, в основі яких лежить така організація навчальної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, що скерована на досягнення позитивних результатів, характеризується полікомунікативними зв'язками між викладачем і здобувачами освіти, здобувачами освіти між собою, між малими групами здобувачів освіти й здобувачем освіти та цілою академічною групою (Галацин, 2014: 92).

На наше переконання, інтерактивні технології – це технології, що передбачають взаємодію здобувачів освіти з освітнім середовищем, що слугує джерелом засвоєного ними досвіду. Ці технології передбачають навчання у співпраці, коли здобувачі освіти та викладач виступають суб'єктами навчання.

Щодо поняття «комунікативна культура», то серед науковців існують різні погляди на розуміння цієї дефініції. Так, О.Д. Кулик зазначає, що комунікативна культура є сферою загальної культури, у межах якої відбувається цілеспрямований інформаційний обмін між двома та більше особами за допомогою різноманітних знакових систем, що дає можливість орієнтуватися у певному соціокультурному середовищі, впорядковувати власну життєдіяльність, передбачати її наслідки, обирати той або інший тип, форму й манеру спілкування (Кулик, 2020: 105).

Ю. Шалівська стверджує, що комунікативна культура являється здатністю до зіставлення та узгодження власних дій з діями інших учасників взаємодії, сприйняття їх індивідуальності та особливостей, добору й наведення аргументів, альтернативних способів донесення інформації, розуміння та повага до міркувань співрозмовників, відкритість до конструктивного діалогу, керування відносинами задля забезпечення єдності у досягненні спільної мети, здатність до гнучкої тактовної взаємодії, до рефлексії, готовність до використання комунікативно-мовленнєвих умінь за будь-якої професійної ситуації (Шалівська, 2023: 322).

А. І. Харківська (Харківська, 2021: 31) справедливо зазначає, що комунікативна культура – це «ніби своєрідна візитна картка, це показник рівня освіченості людини, бо від того, наскільки грамотно людина висловлює свої думки, почуття, переживання, досягає взаєморозуміння, залежить її успіх як у повсякденній, так і в професійній діяльності».

Л. А. Руденко приходять до висновку, що комунікативна культура є складним утворенням особистості як суб'єкта професійної діяльності, що вміщує гуманістичне мотиваційно-ціннісне ставлення до комунікативних процесів, дає можливість реалізувати власний професійно-особистісний потенціал в інформаційно-комунікативній діяльності та є водночас засобом та результатом духовного зростання професіонала (Руденко, 2013: 62).

Беручи до уваги вищевикладені погляди науковців, вважаємо, що комунікативна культура є складним, динамічним, цілісним утворенням, свідомою властивістю особистості, яка ґрунтується на особистісних якостях, рисах її характеру, комунікативних і організаторських здібностях, формується на основі набутих знань та вмінь, проявляється в умінні виконувати комунікативну діяльність у різних умовах.

Вважаємо, що інтерактивні технології є ефективними для формування комунікативної культури майбутніх фахівців під час вивчення англійської мови. Насамперед зауважимо, що заняття з англійської мови мають одну унікальну особливість, що пов'язана з процесом комунікації, ця унікальність виявляється у тому, що спілкування виступає не лише засобом, але й метою навчання. Вивчення іноземної мови дає змогу взаємодіяти з людьми з різних країн та культур, може змінити бачення світу, розширяє кругозір, сприяє розвитку толерантності та внутрішньої культури особистості, збагачує картину світу кожного здобувача освіти. До того ж на заняттях з англійської мови розкриваються відмінності представників однієї культури від представників іншої, що формує почуття гідності, толерантності, терпимості. У ході занять особливі зусилля викладача

повинні бути скеровані на те, щоб показати, що однією з головних перешкод у спілкуванні між людьми є помилка стосовно того, що всі люди відчувають та мислять однаково.

Протягом інтерактивного навчання на заняттях з англійської мови відбувається розвиток комунікативної компетентності та комунікативної культури, що є результатом інтерактивного навчання спілкуванню. Окрім того, інтерактивні технології спонукають здобувачів освіти до творчо-пошукової діяльності, створюють розвивальну та освітню траєкторію задля формування професійних та особистісних якостей, що необхідні для гармонізування взаємних комунікативних дій у сучасному суспільстві (Виноградова, 2019: 41-42). Основними перевагами інтерактивного навчання на уроках англійської мови є глибоке вивчення матеріалу, активність та зацікавленість здобувачів освіти, навички спільної діяльності, творчий підхід тощо.

Слід зауважити, що інтерактивні технології формування комунікативної культури майбутніх фахівців на заняттях з англійської мови ґрунтуються на особистісно зорієнтованому підході та відповідають наступним вимогам:

- діяльнісно-творчий характер, діалогічність, скерованість на підтримку індивідуального розвитку здобувачів освіти на заняттях з англійської мови;
- надання здобувачам освіти необхідної свободи, простору для прийняття самостійних рішень, вибору змісту способів навчання та поведінки, творчості.

На наш погляд, серед інтерактивних технологій на заняттях з англійської мови доцільно використовувати дискусії, імітаційні та ділові ігри, метод конкретних ситуацій тощо. До прикладу, ділові ігри дають можливість здобувачам освіти «приміряти» на собі різні способи поведінки, виконувати різні ролі, швидко розв'язувати складні ситуації професійної сфери. Перевагою ділових ігор є те, що входження у гру відбувається швидше та легше, ніж входження у справжню професійну діяльність, а уміння, одержані в ній, дають можливість легко налагоджувати контакти з різними людьми, досягати поставлених завдань комунікативної культури та сприяють розвитку професійних якостей, що є необхідними у подальшому житті.

Проте, слід пам'ятати, що інтерактивні технології не потрібно використовувати на кожному занятті. Краще використовувати їх дозовано, там, де вони дійсно потрібні та принесуть найкращі результати. У порівнянні з традиційними методами, інтерактивні методи навчання повинні бути менш контрольовані викладачем, спонукати до самостійного пошуку інформації, завжди направлятися на результат.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, у результаті здійсненого дослідження приходимо до висновку, що використання інтерактивних технологій на заняттях з англійської мови сприяє розширенню кругозору, розвитку толерантності й внутрішньої культури особистості, і як результат у здобувачів освіти формується та удосконалюється комунікативна культура. Виявлено, що серед інтерактивних технологій на заняттях особливу увагу слід звернути на імітаційні та ділові ігри, дискусії, метод конкретних ситуацій тощо. Проте варто пам'ятати, що інтерактивні технології й методи, які дозволяють їх реалізовувати, слід використовувати раціонально й не перенасичувати ними заняття. Подальшого наукового дослідження потребує вивчення проблеми застосування інтерактивних технологій на заняттях з англійської мови з метою формування комунікативної культури майбутніх фахівців та розробка ефективних методичних матеріалів, що сприятимуть формуванню комунікативної культури.

Література:

1. Арістова Н.О. Формування комунікативної компетентності майбутніх філологів на засадах реалізації положень партисипативно-інтерактивного підходу. *Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід*: матеріали Міжнародної конференції, м. Відень, Австрія, 21-24 листопада 2017 р. С. 17–23.
2. Виноградова Т.І. Порівняльний аналіз традиційного та інтерактивного видів навчання. *Філософські обрії сьогодення*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 2019 р. Херсонський державний аграрно-економічний університет, 2019. С. 40–44.
3. Галацин К. О., Фещук А. М. Інтерактивне навчання на заняттях з англійської мови як засіб формування комунікативної культури майбутніх інженерів у ЗВТО. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Випуск 79. Том 1. С. 86–89.
4. Галацин К. О., Фещук А. М. Інтерактивні технології у процесі вивчення англійської мови студентами ВТНЗ. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія: *Філологія. Педагогіка*. 2014. Вип. 4. С. 91–98.
5. Кулик О. Д. Комунікативна культура особистості майбутнього фахівця: логічно впорядковане та мозаїчне в ієрархії споріднених понять. *Професійна освіта*. 2020. № 3. С. 96–113.
6. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ: А.С.К., 2006. 192 с.
7. Руденко Л. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців: особистісно орієнтований, діяльнісний і компетентнісний підходи. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 6. С. 61–69.
8. Харківська А. І. Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, 2021. 282 с.
9. Шалівська Ю. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «формування комунікативної культури майбутнього фахівця» у різних галузях і спеціальностях. *Інноватика у вихованні*. 2023. Випуск 17. С. 322–333.

References:

1. Aristova, N.O. (2017). Formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutnikh filolohiv na zasadakh realizatsiyi polozhen' partysypatyvno-interaktyvnoho pidkhotu [Formation of communicative competence of future philologists on the basis of implementation of the provisions of the participatory and interactive approach]. *Innovatsiyini tekhnolohiyi v nauksi ta osviti. Yevropeys'kyi dosvid – Innovative technologies in science and education.. European experience: materialy Mizhnarodnoyi konferentsiyi*, m. Viden', Avstriya, 21-24 lystopada, 17–23.
2. Vynogradova, T.I. (2019). Porivnyal'nyy analiz tradytsiynoho ta interaktyvnoho vydiv navchannya [Comparative analysis of traditional and interactive types of learning]. *Filosof's'ki obriyi s'ohodennya – Philosophical horizons of the present: materialy Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi*, m. Kherson, 2019 r. Khersons'kyi derzhavnyi aharno-ekonomichnyy universytet, 40–44.
3. Halatsyn, K. O., Feshchuk A. M. (2021). Interaktyvne navchannya na zanyattiyakh z anhliys'koyi movy yak zasib formuvannya komunikatyvnoyi kul'tury maybutnikh inzheneriv u ZVTO [Interactive learning in English classes as a means of forming the communicative

culture of future engineers in the FTA]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova – Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University*, Vypusk 79, Tom 1, 86–89.

4. Halatsyn, K. O., Feshchuk, A. M. (2014). Interaktyvni tekhnolohiyi u protsesi vyvchennya anhliys'koyi movy studentamy VTNZ [Interactive technologies in the process of learning English by university students]. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyy politekhnichnyy instytut». Seriya: Filolohiya. Pedahohika. – Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*. Series: *Philology. Pedagogy*, Vyp. 4, 91–98.

5. Kulyk, O.D. (2020). Komunikatyvna kul'tura osobystosti maybutn'oho fakhivtsya: lohichno vporядkowane ta mozaichne v iyerarkhiyi sporidnennykh ponyat' [Communicative culture of the future specialist's personality: logically ordered and mosaic in the hierarchy of related concepts]. *Profesiyna osvita – Professional education*, 3, 96–113.

6. Pometun, O. I., Pyrozhenko, L. V. (2006). Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya: naukovy-metodychnyy posibnyk [Modern lesson. Interactive learning technologies: scientific and methodological manual]. Kyiv: A.S.K. 192 p.

7. Rudenko, L. (2013). Formuvannya komunikatyvnoyi kul'tury maybutnikh fakhivtsiv: osobystisno oriyentovanyy, diyal'nisnyy i kompetentnisnyy pidkhody [Formation of communicative culture of future specialists: personality-oriented, activity and competence approaches]. *Pedahohika i psykholohiya profesiynoyi osvity – Pedagogy and psychology of vocational education*, 6, 61-69.

8. Kharkivs'ka, A. I. (2021). Rozvytok komunikatyvnoyi kul'tury maybutnikh vykhovateliv zakladiv doshkil'noyi osvity v umovakh mahistratury [Development of communicative culture of future teachers of preschool education institutions in the conditions of master's degree]. *Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya doktora filosofiyi z haluzi znan' 01 Osvita/Pedahohika za spetsial'nistyu 015 Profesiyna osvita (za spetsializatsiyamy). Ukrainy's'ka inzhenerno-pedahohichna akademiya – Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy, specialty 015 Vocational Education (by specialization)*. Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy, Kharkiv. 282 p.

9. Shalivs'ka, Yu. (2023). Definitysiya i sutnisne napovnnennya ponyattya «formuvannya komunikatyvnoyi kul'tury maybutn'oho fakhivtsya» u riznykh haluzyakh i spetsial'nostyakh [Definition and essential content of the concept of “formation of the communicative culture of the future specialist” in various fields and specialties]. *Innovatyka u vykhovanni – Innovation in education*, Vypusk 17, 322–333.